

Fosterlandets militära musik

Nedrustning och avrustning.

1968-1972 inleddes den senaste nedrustningen av svenskt försvar. Författaren tjänstgjorde då vid Arméstaben, häpnade över konsekvenserna av tidens försvarsbeslut och yttrade: ”Om detta fortsätter har vi snart endast högvakten och militärmusiken kvar.” Påståendet syntes överdrivet, men visade sig vara tilltaget i underkant. 1990-2010 fullföljdes tjugo års nedrustning med avrustning. Värnpliktsförsvaret av fosterlandet upphörde. Den förkrympta yrkesarmén tjänstgör ”långtbortistan”. Högvakten i Stockholm bestrids av yrkessoldater, militärmusiken likaså, kompletterad av frivilliga hemvärnsmusikkårer.

Militärmusik – organisation ^{1/}

En svensk militärmusikkår innehåller flöjter, klarinetter, kornetter, trumpeter, horn, basuner, tromboner, tubor, pukor, trummor och bäcken. Oboe, fagott och saxofon ersätter ofta esskornett och ventilbasun. Ibland byts bastuban mot stråkbas (basfiol).

Militärmusikens ursprung är behovet av signalgivning på slagfältet. I Sverige kan den spåras tillbaka till 1500-talet, då flöjt och trumma var signalmedel för infanteriet och trumpet och puka för kavalleriet. Senare framförs all signalmusik på trumpet, jägarhorn, trummor eller pukor. Signalerna användes för att byta formering och ändra hastighet, för attack eller reträtt, för eld och eld upphör. I förläggningen skulle blåsas signaler som revelj, tropp (matsignal), tapto och tystnad av kompanitruppetaren, som också var förbandschefens ordonnans. Regimentstruppetaren hade motsvarande sambandsfunktion på nivån däröver. Ur signalerna utvecklades harmonimusik under slutet av 1600-talet. Från 1700-talet bekostades denna delvis av regementenas musikkassor – stiftelse-liknande juridiska personer, till vilka officerarna betalade avgift.

Arméns musikpluton på Liberty Island

Marschmusik förknippas oftast med militär verksamhet. Militärmusikkårer spelar därutöver konsert- och underhållningsmusik som valser, Ouvertyrer och populärmusik, oftast omarrangerad för militärmusikkår. Också sedan Kalla Krigets slut har svenska militärmusikkårer genomfört förnämliga insatser även i utlandet.

^{1/} Wikipedia/militärmusik och Malmö Kulturhistoriska Förenings årsskrift 2000.

Då indelningsverket upphörde 1901, blev militärmusiken i Sverige helstatlig och musikkas-sorna obehövliga, men även i värnpliktsförsvaret organiserade varje förband – ett drygt sex-tiotal – en egen musikkår med heltidsanställda musiker. Två decennier senare drog försvars-beslutet 1925 in också på militärmusiken, men nya förband inom Flygvapnet och Kustartille-riet innebar uppsättning av nya musikkårer. Efterkrigstidens politiska strömningar i Sverige fick slutligen till följd att militärmusikerna överfördes till den civila, i huvudsak länsvisa Re-gionmusiken år 1971. Det från 1940 organiserade Hemvärnet behöll däremot sina militära musikkårer.

Behovet av musik inom Försvarsmakten påkallade dock ett omtänkande och från 1980-talet organiserades följande militära musikkårer:

1. Arméns Musikpluton (1982-1994)/Arméns Musikkår (1994-2010). Värnpliktiga till 2010. Anställd personal från 2011.
2. Arméns Dragontrumpetarkår (1990-1994/Livgardets Dragon-trumpetarkår 1994-2007)/Livgardets Dragonmusikkår (2008-2010). Värnpliktiga till 2010. Anställd personal från 2011.
3. Marinens musikkår i Karlskrona. Anställd personal.
4. Omkring trettio hemvärnsmusikkårer.
Frivillig personal.

5. Arméns Trumkår. Värnpliktiga (1992, nedlagd 2009)
6. Arméns Musikkår Norrland. Värnpliktiga (1993, nedlagd 2001).

Ledning av militära musikkårer

Regementets militärmusik leddes av musikdirektören och signalmusiken av regementstrumpe-taren och regementstrumslagaren. Titeln musikdirektör har ursprungligen från 1770-talet an-vänts enbart inom militärmusiken och gavs inte i kraft av innehavarens utbildning, utan ut-märkte hans militära funktion. Hans uppgift var att leda utbildning och att framföra ordinär musik eller regementsmusik till skillnad från signalmusik. Musikdirektören hade kunglig fullmakt och var officers vederlike, tillhörande socialgrupp 1. De således militära musikdirek-törerna utbildades vid Kungl. Musikkonservatoriet i Stockholm. I dag används den ursprung-ligen militära titeln även för civila befattningshavare, exempelvis organist/musikdirektör, ka-pellmästare/musikdirektör – jmf ingenjör och civilingenjör, jägmästare och civiljägmästare.

Två av Livgrenadjärernas många framstående musikledare var Brodin, den siste musikedirek-tören vid I 4 och Crusell, den mest ryktbare. Med hundra års mellanrum rekryterade båda kva-lificerade musiker och utvecklade deras individuella förmåga att i samlad kår framföra har-monimusik – gärna militära marscher, men också civil musik för en bredare publik. Man spe-lade i alla väder, i Guds och kronans tjänst, för krig och fred, i helg och söcken, i glädje och sorg, vid bröllop och begravning. Man spelade under soldatmarscher, vid parader, korum, högtider, förbimarscher. På Malmen och från signalstenen på kaserngårdarna i Linköping blåste trumpetaren dygnets alla signaler och regementsmusikkåren utförde taffelmusik i mat-salar och mässar. Hemma och i utlandet inbläste militärmusikkårererna mod och lust i herrskap och tjänstefolk, i gamla och unga.

Oswald Brodin^{2/} var född 1914 i Halmstad, död 1987 i Tjärstad, Kinda kommun. Hjalmar Modéer var musikdirektör vid I 4 åren 1942-1956. Brodin efterträdde denne och blev den siste chefen för Livgrenadjärregementets Musikkår 1956-1957 och för den gemensamma garnisonsmusikkåren i Linköping 1957-1971. Vid militärmusikens upphörande 1971 kvarstod han som kapellmästare vid den civila Regionmusikavdelningen i Linköping, varifrån han pensionerades 1974.

Brodin började som musikelev vid I 16 musikkår 1929. Han var främst trumpetare men även violinist. Han avlade musikdirektörsexamen 1937 och var musikdirektör vid Lv 4 1943-1956. Där spelade han in den första svenska EP-skivan med marscher med bl a sin egen *Svensk militärmarsch (Göta Signalregementes Marsch)*, innan han utnämndes till musikdirektör vid Livgrenadjärregementet. Brodin komponerade också andra marscher och musikstycken.

Bernhard Crusell^{3/} (1775-1838) – den internationellt berömde svenske klarinettisten och tonsättaren – var Livgrenadjärernas musikdirektör på Malmen från 1818 till sin död 20 år senare. Han beskrivs kortfattat i ÖG 2011 nr 2 ”Livgrenadjärregementenas musik”. Han var en framstående klassisk kompositör av orkesterverk, kammarmusik, verk för orgel, flerstämmiga vokalverk och sceniska verk. Crusell, som själv deltog i ryska kriget 1788-90, skrev också sånger i en fosterländsk genre. *Kör för Karl-röster* och *Militärisk sång till H. K. H. Kronprinsen* ges utrymme här i detta nummer av ÖG.^{4/}

Traditionsbärare

Svensk militärmusikliv är inte så dött, som vårt förödda försvar av Sverige är. Varje vecka ägnar programledare i Sveriges Radio tid åt militärmusik. ”Östgöta Hemvärnsmusikkår” (www.livgrenadjar.se) och ”Östgöta Blåsarsymfoniker” (www.ostgotamusiken.se) har både symfonisk musik och marschmusik i sina program.

Det finns också föreningar, som utövar eller stöder militärmusikalisk verksamhet, t ex ”Vänföreningen till Östgöta Blåsarsymfoniker” (www.ostgotamusiken.se/friends.asp) samt ”Sveriges Militärmusikers Förening (SMmF)” (christer-holm@tele2.se). Den senare föreningen har ett sjuttioal i livet varande medlemmar – fortfarande utövande musiker. Den har sitt ursprung i den musikaspirantskola, som Livgrenadjärregementet organiserade under Oswald Brodins färla år 1960. Som militär chef för musikaspiranterna tjänstgjorde då författaren, som numera är hedersmedlem i föreningen.

^{2/} sv.wikipedia.org/wiki/Oswald_Brodin

^{3/} sv.wikipedia.org/wiki/Bernhard_Crusell

^{4/} Linköpings Garnisonsmuseum/ Crusells ”skattkista”/Pärm Sångpartitur No 1 och No 2

Bernhard Crusell

"Kör för Karl-röster"

Må veklingen prisa som lycklig den tid
Han makligt får lefva för stunden
Soldaten är kallad till ära och strid
Vid härdande mödorna bunden
Han skyr icke dem
I kamp mot en verld
Han drager sitt svärd
Och vänder sen hem
Med lagern kring pannan och palmen i hand
Då manligt han fäktat för Konung och Land.

Och skulle han falla för fiendens arm
bland dödar och flygande mordnen
Hans yttersta suck ur den blödande barm
Är sucken för fädernejorden
Der växte han opp
En friboren son
Bland stormarnas dån
Och forsarnas lopp
Der gick han bland förfädrens himmel så säll
Der vinkar i grönskande dalar hans tjäll.

Och länge skall lefva i seklernas röst
Den tappres bedrifter i Norden
Hans minne skall elda hvart ynglingabröst
Att blöda för fädernejorden
Ty förr rycker sol'n
Från himmelen ned
Och stjernringars ked
Från glimmande moln
Än Sverige skall duka för fiendehand
Så länge vi älska vårt fädernesland

Carl Johan, Du hjelte, som förer oss an
Då Nornan i kampen oss skickar
Du kom och Du såg och hvart hjerta Du vann
Med modets och mildhetens blickar
I mångårig tid
Inunder Din hand
Rikt blomme vårt land
I trefnad och frid
Men bytes vår plogbill i ljugande svärd
Med Dig och med Oscar vi tage en verld.

Bernhard Crusell

*"Sång till Hans Kongl. Höghet
Kronprinsen i Linköping
den 19 de Augusti 1837."*

Wälkommen!
Wälkommen!
Wälkommen!

Wälkommen, Oscar från det sköna,
det lugna land der Friden går
med säkra steg och eklöf gröna
i ros- och lagerkransadt hår.
Der minnets runa vandrarn säger
hur Svensken täflade och vann
på stridens fält, i hafvens läger
och sjelf Din lycka der Du fann.
På stridens fält i hafvens läger
och sjelf Din lycka der Du fann.

Den lyckan som vår blida stjärna
ledsagade till Svea strand,
hon var det goda ödets Tärna,
välsignad står hon vid Din hand.
Mångvänlig gåfva ha vi funnit,
som ren Germanien för oss bar.
Om våra böner himlen hunnit,
Du der ock helsan funnit har.
Om våra böner himlen hunnit,
Du der ock helsan funnit har.

Må lycka, helsa, kraft och ära
bli strålar af Din lefnads sol,
på rätt och sanning, Ljusets lära,
så trygg står Nordens Kungastol.
Och skakar stormen vreda vingen,
och skockas molnen kring Din ban.
Du och Ditt folk vi frukta ingen,
dess kärlek är Din Talisman.
Du och Ditt folk vi frukta ingen,
dess kärlek är Din Talisman,

Wälkommen,
Wälkommen,
Wälkommen,
Wälkommen!"